

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

Accountantsrapport bij de 33^e Voortgangsrapportage van het groot project Zandmaas en Grensmaas

Colofon

Titel	Accountantsrapport bij de 33 ^e Voortgangsrapportage van het groot project Zandmaas en Grensmaas
Uitgebracht aan	Tweede Kamer der Staten-Generaal
Datum	12 april 2018
Kenmerk	ADR/2018-00000056088

Inlichtingen
Auditdienst Rijk
070-342 7700

1	Inleiding	4
1.1	Opdracht	4
1.2	Beschrijving van het object van onderzoek	4
2	De in de 33^e Voortgangsrapportage verantwoorde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten	5
3	De volledigheid en de totstandkoming van de in de 33^e voortgangsrapportage opgenomen informatie en de beheersing en het beheer van de projecten	8
3.1	Inleiding	8
3.2	Criteria	8
3.3	Samenvatting van de verrichte werkzaamheden	9
3.3.1	De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie	9
3.3.2	Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie	9
3.3.3	Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie	9
3.3.4	De beheersing en het beheer van het groot project	10
3.4	Vaststelling	10
3.4.1	De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie	10
3.5	Conclusies	10
3.5.1	De totstandkoming van de informatie	10
3.5.2	De beheersing en het beheer van de programma	10
3.6	Bevindingen	11

Bijlage 13

1 Inleiding

1.1 Opdracht

De projecten Zandmaas en Grensmaas zijn voortgekomen uit het in 1995 door het Kabinet gepresenteerde Deltaplan Grote Rivieren. Op 18 april 1997 is door de Minister van het voormalige ministerie van Verkeer en Waterstaat, de provincie Limburg en de Minister van het voormalige ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een bestuursovereenkomst gesloten voor het Maasproject. Het Maasproject omvat de projecten Zandmaas, Grensmaas en Maasroute en wordt uitgevoerd door Rijkswaterstaat. Het project Maasroute is door de Tweede Kamer niet aangewezen als groot project en valt derhalve buiten deze rapportage. Het groot project bestaat daarmee uit de projecten Zandmaas en Grensmaas.

Volgens de Regeling grote projecten dient bij voortgangsrapportages jaarlijks een accountantsrapport te worden gevoegd met een oordeel over:

- de beheersing en het beheer van het project waaronder begrepen de toereikendheid van de projectorganisatie, de kwaliteit van de bestuurlijke informatievoorziening, de werking van de administratieve organisatie en de werking van het systeem van interne controle;
- de kwaliteit en de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie.

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de Minister van Infrastructuur en Waterstaat.

1.2 Beschrijving van het object van onderzoek

Wij hebben de 33^e voortgangsrapportage van het groot project Zandmaas en Grensmaas met als peildatum 31 december 2017, die als bijlage bij dit rapport is gevoegd, onderzocht. Deze voortgangsrapportage is opgesteld onder verantwoordelijkheid van de Minister van Infrastructuur en Waterstaat. De beheersing en het beheer van het groot project Zandmaas en Grensmaas, zoals dat in de periode 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017 plaatsvond, is tevens door ons onderzocht.

Het is onze verantwoordelijkheid om:

- een controleverklaring af te geven met betrekking tot de in de 33^e voortgangsrapportage verantwoorde aangegane verplichtingen, uitgaven en ontvangsten over de periode 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017;
- feitelijk de volledigheid vast te stellen van de in de 33^e Voortgangsrapportage opgenomen financiële informatie en niet-financiële informatie in relatie tot de eisen gesteld in artikel 12 van de Regeling grote projecten;
- conclusies te formuleren over:
 - het proces van totstandkoming (ordelijk, controleerbaar en deugdelijk) van de in de 33^e voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie;
 - het proces van totstandkoming (ordelijk, controleerbaar en deugdelijk) van de in de 33^e voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie;
 - de beheersing en het beheer van het groot project in de periode 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017.

2 De in de 33^e voortgangsrapportage verantwoorde verplichtingen, uitgaven en ontvangsten

Verklaring betreffende de in de 33^e voortgangsrapportage Zandmaas en Grensmaas opgenomen financiële overzichten

Ons oordeel

Wij hebben de in de bijlage van dit rapport opgenomen financiële verantwoording over de periode 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017 van het groot project Zandmaas en Grensmaas gecontroleerd. Deze financiële verantwoording bestaat uit de totale mutaties in 2017 in de uitgaven, ontvangsten en aangegane verplichtingen zoals deze in de tabellen 6, 7 en 8 van de 33^e voortgangsrapportage zijn opgenomen.

Naar ons oordeel geeft de financiële verantwoording een getrouw beeld van de verplichtingen, uitgaven en ontvangsten in overeenstemming met de vereisten voor financiële verslaggeving zoals opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016¹, de daaruit voortvloeiende regelgeving en de Regeling grote projecten.

Voorts zijn wij van oordeel dat de in deze financiële verantwoording opgenomen verplichtingen, uitgaven en ontvangsten voldoen aan de eis van comptabele rechtmatigheid als bedoeld in bepaling 5.11 van de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2018.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten'.

Wij zijn onafhankelijk van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

¹ Op grond van het overgangsrecht (artikel 10.2 van de Comptabiliteitswet 2016) blijven voor de verantwoordingen over 2017 de bepalingen van toepassing uit de Comptabiliteitswet 2001 en de daarop rustende bepalingen zoals deze golden voor de inwerkingtreding van de Comptabiliteitswet 2016.

Beschrijving van de verantwoordelijkheden met betrekking tot de financiële overzichten

Verantwoordelijkheden van de minister van Infrastructuur en Waterstaat voor de financiële overzichten

De minister is verantwoordelijk voor het opmaken van de financiële overzichten die de uitkomsten van de begrotingsuitvoering getrouw dienen weer te geven in overeenstemming met de verslaggevingsvoorschriften die zijn opgenomen in de Comptabiliteitswet 2016 en de daaruit voortvloeiende regelgeving, waaronder de Regeling rijksbegrotingsvoorschriften 2018 en de Regeling grote projecten. In dit kader is de minister verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de minister noodzakelijk acht om het opmaken van de financiële overzichten mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de financiële overzichten

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel. Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken. Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van deze financiële overzichten nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de financiële overzichten afwijkingen van materieel belang bevatten als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het ministerie;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het ministerie en de toelichtingen die daarover bij de financiële overzichten zijn opgenomen;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de financiële overzichten en de daarbij opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de financiële overzichten een getrouw beeld geven van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met de leiding van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Den Haag, 12 april 2018

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

3 De volledigheid en de totstandkoming van de in de 33^e voortgangsrapportage opgenomen informatie en de beheersing en het beheer van het groot project

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zijn feitelijke bevindingen opgenomen met betrekking tot de volledigheid van de financiële en niet-financiële informatie in de 33^e voortgangsrapportage in relatie tot de gestelde eisen in de Regeling grote projecten, en conclusies geformuleerd met betrekking tot het proces van totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie en de niet-financiële informatie en met betrekking tot de beheersing en het beheer van het groot project Zandmaas en Grensmaas.

De Minister van Infrastructuur en Waterstaat is verantwoordelijk voor het opstellen van de voortgangsrapportage.

Wij hebben ons onderzoek verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder Standaard 3001N *'Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle of beoordeling van historische financiële informatie (Directe opdrachten)'* voor de totstandkoming van de niet-financiële informatie en de beheersing en het beheer van het groot project en Standaard 3400 *'Onderzoek van toekomstgerichte financiële informatie'*. Dienovereenkomstig hebben wij ons onderzoek zodanig gepland en uitgevoerd dat een redelijke mate van zekerheid is verkregen voor onze conclusies met betrekking tot de door ons onderzochte punten. Een assurance-opdracht omvat onder meer een onderzoek door middel van deelwaarnemingen van relevante gegevens.

Wij zijn van mening dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusies.

Als laatste hebben wij voor de feitelijke vaststelling van de volledigheid van de in de 33^e voortgangsrapportage opgenomen financiële informatie en niet-financiële informatie, in relatie tot de eisen gesteld in artikel 12 van de Regeling grote projecten, de Standaard 4400 *'Specifiek overeengekomen werkzaamheden'* gehanteerd.

3.2 Criteria

De volledigheid van de in de 33^e voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie hebben wij vastgesteld aan de hand van de eisen die hieraan worden gesteld in artikel 12 van de Regeling grote projecten. Wij merken op dat voor artikel 12 lid 1 sub h geen objectieve criteria voor handen zijn.

Daarnaast zijn eventuele aanvullende afspraken met de Tweede Kamer over de in de voortgangsrapportage op te nemen financiële en niet-financiële informatie van toepassing.

Met betrekking tot de totstandkoming van de toekomstgerichte financiële informatie en de totstandkoming van de niet-financiële informatie geldt als eis dat deze informatie op een ordelijke, controleerbare en deugdelijke wijze tot stand komt.

De belangrijkste in dat kader vast te stellen aspecten zijn dat:

- de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden goed in het totstandkomingproces zijn belegd;
- het totstandkomingproces achteraf reconstrueerbaar is;
- de informatie die als uitkomst van het totstandkomingproces is opgeleverd op volledige en juiste wijze in de voortgangsrapportage is opgenomen.

Verder geldt dat de toekomstgerichte financiële informatie en niet-financiële informatie niet strijdig mag zijn met elkaar en met andere in de voortgangsrapportage opgenomen informatie. Waar nodig dient de niet-financiële informatie te zijn voorzien van een duidelijke bronvermelding.

De beheersing en het beheer van het groot project is door ons beoordeeld aan de hand van het specifiek voor de projecten Zandmaas en Grensmaas ontwikkelde beheersmodel. Dit beheersmodel beschrijft onder andere de inrichting van de programmaorganisatie en de beheersmaatregelen met betrekking tot het risicomanagement, de planning en de voortgangsbewaking, de interne en externe informatievoorziening, het budgetbeheer, het scopebeheer, het beheer van de post onvoorzien en de toepassing van het instrument auditing.

3.3 Samenvatting van de verrichte werkzaamheden

3.3.1 *De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie*

Ter zake van de volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie, zijn wij feitelijk nagegaan of de volgens artikel 12 van de Regeling grote projecten op te nemen informatie is opgenomen in de voortgangsrapportage. Wij zijn feitelijk nagegaan of eventuele aanvullende afspraken met de Tweede Kamer over de in de voortgangsrapportage op te nemen financiële en niet-financiële informatie zijn nagekomen.

3.3.2 *Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie*

Ter zake van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie zijn wij nagegaan of deze ordelijk, controlebaar en deugdelijk tot stand is gekomen.

Voorts zijn wij nagegaan of de opgenomen toekomstgerichte financiële informatie niet strijdig is met de historische financiële informatie en de niet-financiële informatie in de voortgangsrapportage.

3.3.3 *Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie*

Ter zake van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie zijn wij nagegaan of deze informatie ordelijk, controlebaar en deugdelijk tot stand is gekomen.

Voorts zijn wij nagegaan of de opgenomen niet-financiële informatie niet strijdig is met de financiële informatie in de voortgangsrapportage.

3.3.4 *De beheersing en het beheer van het groot project*

Wij hebben de opzet, het bestaan en de werking van specifieke onderdelen van de projectorganisatie - waaronder de administratieve processen en interne controlemaatregelen - beoordeeld aan de hand van het binnen het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat vastgestelde beheersmodel voor het groot project Zandmaas en Grensmaas. Dit hebben wij risicogericht gedaan door middel van interviews en de beoordeling van de relevante documentatie ter zake.

3.4 **Vaststelling**

Op grond van ons onderzoek komen wij tot de volgende feitelijke vaststelling:

3.4.1 *De volledigheid van de in de voortgangsrapportage opgenomen financiële en niet-financiële informatie*

Wij hebben feitelijk vastgesteld dat de in artikel 12, met uitzondering van lid 1 sub h, van de Regeling grote projecten voorgeschreven en eventueel met de Tweede Kamer aanvullend afgesproken financiële en niet-financiële informatie is opgenomen in de voortgangsrapportage.

Met betrekking tot artikel 12 lid 1 sub h zijn voor ons onderzoek geen objectieve criteria beschikbaar aan de hand waarvan feitelijk kan worden vastgesteld dat aan de hierin vermelde eisen wordt voldaan. Voor zover wij dat hebben kunnen vaststellen op basis van de voor ons onderzoek bestudeerde informatie, ontbreken in ons beeld geen relevante onderwerpen in de voortgangsrapportage.

3.5 **Conclusies**

Op grond van ons onderzoek komen wij tot de volgende conclusies:

3.5.1 *De totstandkoming van de informatie*

Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie

De in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie is ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen. Wij hebben vastgesteld dat de in de voortgangsrapportage opgenomen toekomstgerichte financiële informatie, voor zover wij dat kunnen beoordelen, niet strijdig is met de historische financiële- en de niet-financiële informatie.

Het proces van totstandkoming van de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie

De in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie is ordelijk, controleerbaar en deugdelijk tot stand gekomen. Wij hebben vastgesteld dat de in de voortgangsrapportage opgenomen niet-financiële informatie, voor zover wij dat kunnen beoordelen, niet strijdig is met de financiële informatie.

3.5.2 *De beheersing en het beheer van het groot project*

De opzet, het bestaan en de werking van de beheersing en het beheer van het groot project Zandmaas en Grensmaas voldeed in de periode 1 januari 2017 tot en met 31 december 2017 aan de eisen zoals gesteld in het binnen het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat vastgestelde beheersmodel voor het groot project Zandmaas en Grensmaas.

3.6

Bevindingen

Kennisbehoud projectorganisatie

In onze accountantsrapporten bij VGR 29 en VGR 31 hebben wij het risico gesignaleerd van mogelijk kennisverlies binnen de projectorganisatie door de in 2017 voorgenomen omzetting van een belangrijk deel van de inhuurcontracten naar een uitbestedingscontract met één externe leverancier. Deze omzetting heeft begin 2017 plaats gevonden, waarbij passende maatregelen zijn genomen om het kennisverlies zoveel als mogelijk te beperken. Wij achten het ook in de afrondende projectfase de komende jaren nog van belang om deze maatregelen te continueren.

Gemaakte bestuurlijke afspraken met Waterschap Limburg over de voortgang Prioritaire Kademaatregelen

In onze accountantsrapporten bij VGR 29 en VGR 31 hebben wij onze zorg uitgesproken over de voortgang van de deelprojecten SluitStukKaden (SSK), die onder verantwoordelijkheid van het (fusie-) Waterschap Limburg worden uitgevoerd. In juli 2016 zijn hierover heldere bestuurlijke afspraken gemaakt. Toch konden aanvragen projectbesluiten voor de resterende dijkringen, die afgesproken waren voor 2017, pas begin 2018 door het waterschap worden ingediend. In bestuurlijk overleg van december 2017 zijn de afspraken uit 2016 geactualiseerd en grotendeels herbevestigd. Hierbij is duidelijk geworden dat het restant van de in 2016 aan het Waterschap toegezegde verhoging van het taakstellende budget, tot maximaal € 17 mln., medio 2018 volledig zal moeten worden ingezet. De ruimte in de prognose eindstand zal hiermee in 2018 - binnen beschikbaar budget - afnemen. In het bestuurlijk overleg heeft het waterschap voor alle dijkringen met uitzondering van de historische kademuur bij Eijsden wederom bevestigd dat het overeengekomen veiligheidsniveau tijdig, dus voor eind 2020 wordt bereikt. Wij achten het ook in de afrondende projectfase de komende jaren nog van belang om de scherpe monitoring op de invulling van de gemaakte afspraken door te zetten.

Monitoring op toereikend beheer en blijvende effectiviteit van het samenstel van de gerealiseerde maatregelen

In ons accountantsrapport 2016 bij VGR 31 hebben wij geschreven dat bij Rijkswaterstaat gedachtevorming plaatsvindt om een overkoepelende beheervisie voor de Maas op te stellen. Dit onder meer om het risico te beheersen dat (doordat sprake is van meerdere beheerders met mogelijk verschillende onderhoudsstrategieën) bij onvoldoende onderhoud aan één of meer van de maatregelen het gehele stelsel in onderlinge samenhang minder effectief zal functioneren. Dit initiatief maakt overigens geen onderdeel uit van de projectopdracht van het groot project Zandmaas en Grensmaas, noch van de projectopdracht van de andere lopende Hoogwaterbeschermingsprojecten. Op dit onderwerp hebben wij in 2017 geen concrete voortgang waargenomen. Wij blijven het belang van een dergelijk initiatief benadrukken, waarmee op bestuurlijk niveau maatregelen getroffen kunnen worden die de effectiviteit van het samenstel van de thans gerealiseerde maatregelen ook op langere termijn waarborgen.

Wij zijn gaarne tot het geven van een nadere toelichting bereid.

Den Haag, 12 april 2018

Auditdienst Rijk
Ministerie van Financiën

drs. M.M. van Hooven RE RA CPSA

Bijlage

33^E VOORTGANGSRAPPORTAGE
ZANDMAAS EN GRENSMAAS

1 JULI – 31 DECEMBER 2017

**Werken aan
de Maas van morgen**

[Faint, illegible text, possibly a signature or stamp]

Inhoud

Samenvatting	5
1. Inleiding	7
1.1 Inleiding	7
1.2 Leeswijzer	7
2. Het programma in zijn omgeving	9
3. Essentialia Zandmaas en Grensmaas	11
3.1 Doelstellingen	11
3.2 Maatregelenpakket	11
3.3 Convenantpartners	11
3.4 Historisch financieel overzicht	11
4. Voortgang	14
4.1 Zandmaas	14
4.2 Grensmaas	14
4.3 Kaden	16
5.1 Kwaliteit	18
5.2 Scopewijzigingen	18
5.3 Planning	18
5.4 Financiën	20
5.5 Risico's	27
5.6 Prognose eindstand	33
Bijlage 1 Afkortingenlijst	35
Bijlage 2 Karakterisering Zandmaas projecten	37
Bijlage 3 Karakterisering Grensmaas projecten	40
Bijlage 4 Kaart Tracébesluit en POL Zandmaas/Maasroute	43
Bijlage 5 Kaart Grensmaas conform Eindplan Grensmaas	46
Bijlage 6 Toelichting mutaties VGR 33	48

Samenvatting

Voortgang algemeen

Grensmaas heeft in het tweede half jaar van 2017 de hoogwaterdoelstelling bereikt. De uitvoering van de Grensmaaslocaties verloopt voorspoedig en volgens planning.

Binnen het deelprogramma Zandmaas worden de laatste werkzaamheden verricht om de projecten naar de beheerders over te dragen en deze zo in het netwerkbeheer op te kunnen nemen.

Voortgang Zandmaas

De Zandmaasprojecten zijn gereed en worden overgedragen aan de beheerders. De zelfrealisatieprojecten te Lomm en Well-Aijen lopen nog geruime tijd door vanwege de uitbreidingen Lomm+ en Maaspark Well. Deze uitbreidingen behoren niet tot de scope van Maaswerken. Voor de hoogwaterveiligheids- en de natuurontwikkelingsdoelstellingen leveren deze uitbreidingen een aanzienlijke meeropbrengst waarmee Rijkswaterstaat graag akkoord is gegaan. Het geheel (de oorspronkelijke Maaswerkenscope én de nieuwe uitbreidingen) veroorzaakt wel een latere oplever- en overdrachtsdatum. De hoogwaterdoelstelling van Maaswerken is in deze projecten in 2016 opgeleverd en middels een addendum op de overeenkomst wordt de reeds bereikte en de nog te realiseren meerwaarde op de hoogwaterveiligheid en de natuurontwikkeling van deze projecten veiliggesteld.

Voortgang Grensmaas

De hoogwaterdoelstelling is bereikt. De uitvoering van de Grensmaaslocaties verloopt voorspoedig en volgens planning. Het zwaartepunt van de werkzaamheden ligt op dit moment in Bosscherveld, de werkhaven van Itteren, Nattenhoven/Grevenbicht en Koeweide/Visserweert. In Itteren wordt de werkhaven ontmanteld en tegelijkertijd het passeervak zuid in het Julianakanaal aangelegd. De werkzaamheden zijn inmiddels ver gevorderd en het risico dat de nieuwe oever niet stabiel genoeg is heeft zich niet voorgedaan. Het Consortium Grensmaas heeft een verzoek gedaan om in Bosscherveld een lager profiel op te leveren dan in de vergunning is afgesproken. Doordat hier een dijk aanwezig is, wordt wateroverlast voorkomen.

Voortgang prioritaire kademaatregelen

Alle kademaatregelen die nodig zijn voor het bereiken van de hoogwaterdoelstelling voor de Grensmaas zijn gereed. De definitieve afronding van alle kademaatregelen vindt plaats in 2020. De kademaatregelen zijn gerealiseerd met uitzondering van de tijdelijke verhogingen. Deze blijken in de oorspronkelijke vorm niet meer nodig onder andere door het gereedkomen van Vlaamse Boertienlocaties. Hiermee was in de oorspronkelijke taakstelling geen rekening gehouden. Voor de resterende beperkte tijdelijke verhogingen, die vallen onder de verantwoordelijkheid van het Consortium Grensmaas, heeft de zelfrealisator afdoende afspraken gemaakt met het waterschap. Zo wordt voorkomen dat in 2020 tijdelijke verhogingen van enkele kades weer verwijderd moeten worden.

Met Waterschap Limburg zijn bestuurlijk afspraken gemaakt over de extra bijdrage van het Rijk (inzet van het restantbudget Zandmaas) aan de kaden. De maximale bijdrage is nu vastgesteld. Dijkkring Eijsden zal volgens het waterschap opgaan in het Koploperproject Maastricht van het Deltaprogramma. Daarom heeft het waterschap voorgesteld de dijkkring van Eijsden uit de bestuursovereenkomst te halen. Voor alle overige dijkkringen heeft het waterschap wederom bevestigd dat het overeengekomen veiligheidsniveau tijdig, dus voor eind 2020 wordt bereikt.

Projectbeheersing

Ten aanzien van de projectbeheersing van Zandmaas/Grensmaas zijn er geen bijzonderheden te melden.

Financiën en risico's

De projectbudgetten van Zandmaas en Grensmaas zijn in deze verslagperiode gestegen met de jaarlijkse IBOI indexering. Voor Zandmaas is dit € 1,0 miljoen en voor Grensmaas is dit € 0,9 miljoen. De prognose eindstand van Zandmaas is gestegen met € 0,2 miljoen tot € 387,8 miljoenen en ligt op peildatum 31 december 2017 € 10,1 miljoen onder het beschikbare budget.

Voor Grensmaas is de prognose eindstand in deze verslagperiode gestegen met € 0,2 miljoen tot € 142,4 miljoen en ligt op peildatum 31 december 2017 € 9,2 miljoen onder het beschikbare budget. Het risicoprofiel voor Zandmaas en Grensmaas is onveranderd, op onderdelen hebben verschuivingen plaatsgevonden.

Eindevaluatie in het kader van de Regeling Grote Projecten

De Tweede Kamer heeft de Minister verzocht voor de programma's Zandmaas/Grensmaas en Ruimte voor de Rivier de eindevaluatie op te stellen zoals bedoeld in artikel 15 van de Regeling Grote Projecten

Inmiddels is een invulling van de eindevaluatie voor beide programma's opgesteld. In het voorjaar van 2018 zal de evaluatie tegelijk met deze voortgangsrapportage worden aangeboden aan de Tweede Kamer.

1. Inleiding

1.1 Inleiding

Deze halfjaarlijkse rapportage wordt uitgebracht in het kader van de 'Regeling Grote Projecten' van de Tweede Kamer en betreft de periode van 1 juli tot en met 31 december 2017. De rapportage beschrijft de voortgang van de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas binnen het programma Maaswerken. Tevens is een financiële verantwoording opgenomen waarin vooral aandacht wordt besteed aan afwijkingen ten opzichte van de vorige periode. Tenslotte zijn de risico's van de deelprogramma's in beeld gebracht.

Naast genoemde deelprogramma's maakt het deelprogramma Maasroute deel uit van Maaswerken. Dit deelprogramma is door de Tweede Kamer niet aangewezen als Groot Project en daarom niet meegenomen in deze voortgangsrapportage, uitgezonderd daar waar relevante raakvlakken zijn met Zandmaas en Grensmaas.

1.2 Leeswijzer

Hoofdstuk 2 beschrijft kort de relevante ontwikkelingen in de omgeving van de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas. Na een beschrijving van de essentialia van de deelprogramma's in hoofdstuk 3 beschrijft hoofdstuk 4 de voortgang en de diverse raakvlakken. In hoofdstuk 5 ligt het accent op eventuele scopewijzigingen en mutaties in de planning, de financiën en de belangrijkste risico's ten opzichte van voorgaande rapportages.

2. Het programma in zijn omgeving

Een groot programma als Maaswerken met een lange uitvoeringsduur staat constant onder invloed van zijn omgeving. Naast ruimtelijke ontwikkelingen in en nabij het Maasdal kunnen dat ook veranderingen in beleid en wet- en regelgeving zijn. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de communicatie met de omgeving van de Maaswerken en aan Maaswerken in de media.

Het Grensmaasplan zorgt voor een groter stromend en waterbergend vermogen ten noorden van Maastricht, maar ook ten zuiden van de stad zijn maatregelen nodig om toekomstige wateroverlast te voorkomen. In het kader van het Deltaprogramma zijn in september informatiebijeenkomsten gehouden over de hoogwaterveiligheid in het zuidelijk Maasdal, waarin burgers konden meedenken over ingrepen om Maasoverstromingen te voorkomen.

Zandmaas

Er is geen berichtgeving in de media over Zandmaas geweest.

Grensmaas

Het bereiken van de hoogwaterdoelstelling is op 9 november gevierd. Ter gelegenheid daarvan heeft het Consortium Grensmaas het boek 'Maasmijmeringen' samengesteld met interviews van diverse voor het project van belang zijnde mensen. Ook landelijk is in het NRC en De Telegraaf uitgebreid aandacht geweest voor het project Grensmaas en het feit dat de inwoners van Limburg vijf keer veiliger zijn voor overstromingen dan in 1993 en 1995. Regionaal heeft L1 de documentaire 'De Maas de baas' uitgezonden en zijn in De Limburger een serie artikelen verschenen.

In september heeft een succesvolle "Open Grensmaas dag" plaatsgevonden op de werklocatie Trierveld van het Consortium Grensmaas.

Een discussie rond stofoverlast als gevolg van grindwinning is in de zomer breed uitgemeten in De Limburger. Bewoners van Illikhoven en Visserweert maken zich zorgen over de stof die ze inademen met daarin mogelijk schadelijke stoffen afkomstig van verontreinigd Maasslib. De provincie heeft inmiddels actie ondernomen.

Daarnaast meldt de Limburger dat in Itteren de ergernis groeit over het getalm over een nieuwe brug over het Julianakanaal en de aanhoudende verkeersonveiligheid van de bestaande brug bij Itteren. De geplande faunabrug zou gecombineerd kunnen worden met een nieuwe brug bij Itteren.

Tenslotte zijn dit halfjaar in Vlaanderen zeldzame vliedersoorten waargenomen in Dilsen-Stokkem. Door het werk aan de Vlaamse kant van de Grensmaas ontstaan dynamische grindmilieus die interessant zijn voor zeldzame soorten.

3. Essentialia Zandmaas en Grensmaas

3.1 Doelstellingen

Na de twee hoogwaterperioden in de Rijn en de Maas in december 1993 en januari 1995 presenteerde het kabinet in februari 1995 het Deltaplan Grote Rivieren. De Zandmaas en Grensmaas maakten deel uit van dit plan. Het Deltaplan Grote Rivieren is in 2005 opgegaan in de Wet op de Waterkering, die vervolgens is opgegaan in de Waterwet. De belangrijkste doelstelling van de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas is het verbeteren van de bescherming van inwoners van Limburg en Noord-Brabant tegen hoogwater in de Maas. In bijlage 2 en 3 zijn de karakteristieken van de deelprogramma's geschetst. De projecten voor hoogwaterbescherming voor de Zandmaas zijn volgens afspraak in 2015 gerealiseerd. In 2016 is de hoogwaterdoelstelling voor de Zandmaas bereikt. In 2017 is de afgesproken hoogwaterbescherming voor het Grensmaasgebied gehaald. De prioritaire (sluitstuk)kaden dienen uiterlijk in 2020 te zijn gerealiseerd. Voor de bevolkingscentra langs de Zandmaas diende de bescherming echter vóór 2008 te zijn bereikt. Daarom zijn de kademaatregelen in de gemeenten Roermond, Venlo, Gennep en Mook en Middelaar met voorrang uitgevoerd. Belangrijke nevendoelestellingen van de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas zijn natuurontwikkeling en delfstoffenwinning (zand en grind).

3.2 Maatregelenpakket

Het maatregelenpakket (projecten) van Zandmaas bestaat onder meer uit het aanleggen en verhogen van kaden, het verruimen van de rivier de Maas, de aanleg van een retentiegebied en hoogwatergeulen en het creëren van gebieden waar natuurontwikkeling kan plaatsvinden. Dit wordt gecombineerd met de winning van zand. Daarnaast vindt de uitvoering van peilopzet plaats om de nadelige effecten voor de landbouw en de scheepvaart te mitigeren. Het maatregelenpakket van de Grensmaas bestaat uit het verruimen van de rivier, de aanleg van kaden, dekgrondbergingen, nevengeulen en natuurontwikkeling. Dit wordt gecombineerd met de winning van zand en grind. Daarnaast vinden projecten plaats om te voorkomen dat de grondwaterstand daalt.

3.3 Convenantpartners

Bij de deelprogramma's zijn drie convenantpartners betrokken: het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), de provincie Limburg en het ministerie van Economische Zaken (EZ). Zij hebben in 1997 de 'Bestuursovereenkomst Maasproject' getekend. Hierin zijn o.a. afspraken gemaakt over doelstellingen, samenwerking, verantwoordelijkheden en financiële aspecten. Maaswerken bereidt de verschillende projecten voor en voert deze uit. Maaswerken valt financieel en organisatorisch onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van IenW.

3.4 Historisch financieel overzicht

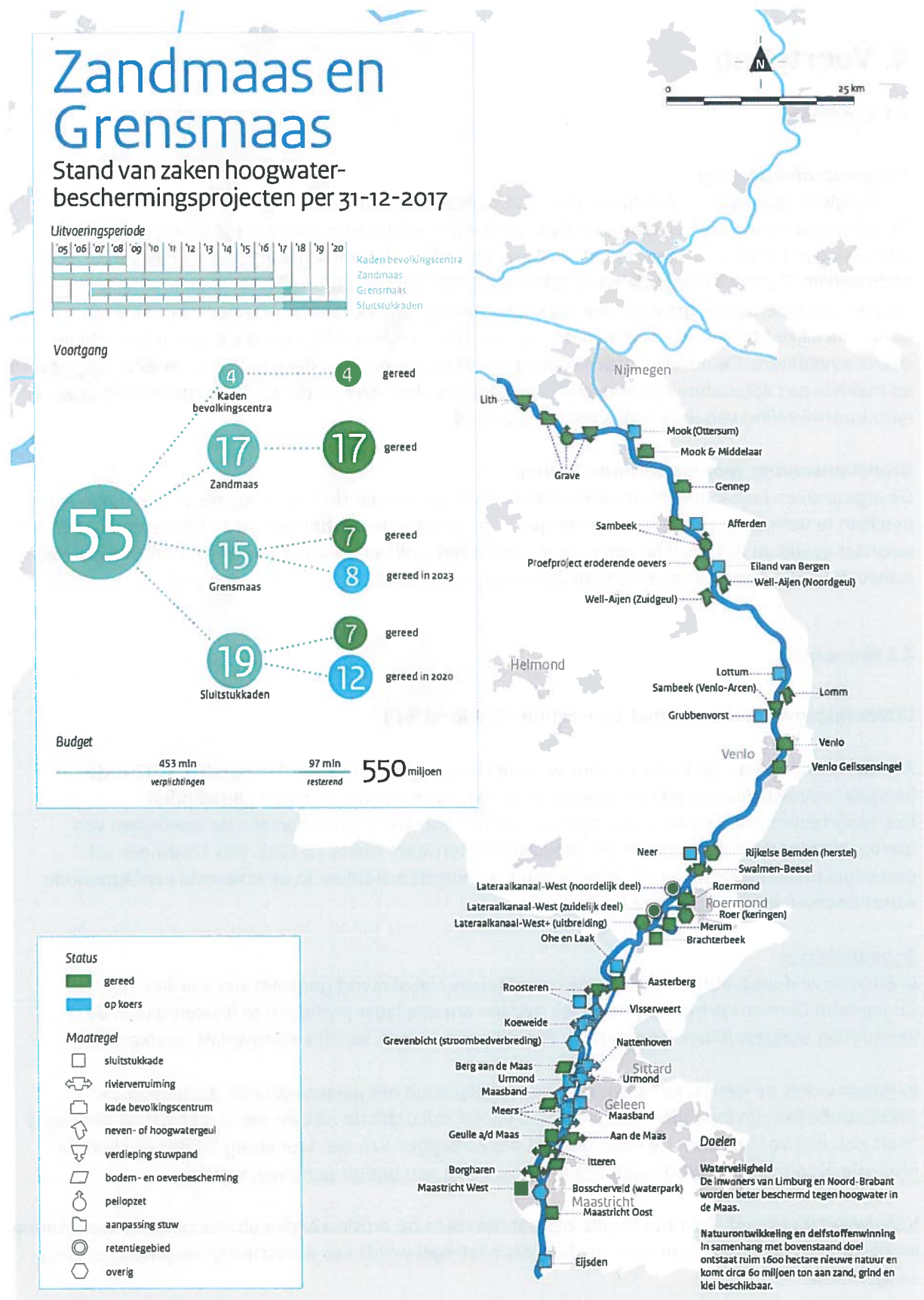
De financiële bijdrage van IenW aan de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas bedroeg op het moment van het Ontwerp Tracébesluit Zandmaas/Maasroute (OTB 1998) € 358,5 miljoen. Het totale projectbudget van Zandmaas en Grensmaas sloot op dat moment op € 381 miljoen, prijspeil 1998. De uitsplitsing van dit projectbudget voor Zandmaas en Grensmaas is weergegeven in tabel 1.

Tabel 1 Referentiebudget voor Maaswerken ten tijde van OTB 1998

Onderdeel en bijdrage	Miljoen gulden prijspeil 1998	Miljoen euro prijspeil 1998
Zandmaas		
Bijdrage I&M	680	308,6
Bijdrage EZ en provincie Limburg	27	12,3
Totaal	707	321
Grensmaas		
Bijdrage I&M	110	49,9
Bijdrage nog te verdelen over convenantpartners	23	10,4

Totaal	133	60
Totaal Zandmaas en Grensmaas	840	381¹

¹ Het bedrag van € 381 miljoen is inclusief € 10 miljoen van EZ. Deze bijdrage loopt niet via de begroting van I&W maar via de begroting van EZ. Dit is in tabel 3 (projectbudget) en tabel 4 en 5 (mutatieoverzichten Zandmaas en Grensmaas) gecorrigeerd.

Figuur 1 Stand van zaken hoogwaterbeschermingsprojecten Zandmaas en Grensmaas per 31 december 2017

4. Voortgang

4.1 Zandmaas

Hoogwaterdoelstelling

De hoogwaterdoelstelling Zandmaas door rivierverruiming is bereikt.

De zelfrealisatieprojecten te *Lomm* en *Well-Aijen* lopen echter nog geruime tijd door vanwege de uitbreidingen Lomm+ en Maaspark Well. Deze uitbreidingen behoren niet tot de scope van Maaswerken. Ze leveren voor de hoogwaterveiligheids- en de natuurontwikkelingsdoelstellingen een aanzienlijke meeropbrengst waarmee Rijkswaterstaat graag akkoord is gegaan. Het geheel (de oorspronkelijke Maaswerkenscope én de nieuwe uitbreidingen) veroorzaakt wel een latere oplever- en overdrachtsdatum. De hoogwaterdoelstelling van Maaswerken is in deze projecten in 2016 opgeleverd en middels een addendum op de overeenkomst wordt de meerwaarde op de hoogwaterveiligheid en natuurontwikkeling van deze projecten veiliggesteld.

Grondverwerving voor natuurontwikkeling

De afgesproken inspanningen om aanvullend aan de gerealiseerde natuuropgave (427 ha) nog extra percelen te verwerven om een zoveel mogelijk aaneengesloten natuurgebied te realiseren hebben tot resultaat geleid. In 2017 is 9 ha aan natuurlijke oeverstrook verworven. Maaswerken beëindigt haar activiteiten voor grondverwerving voor Zandmaas vanaf 2018.

4.2 Grensmaas

Uitvoeringsovereenkomst met Consortium ('11 locaties')

Alle werkzaamheden aan de 11 locaties verlopen volgens planning. Op 9 november 2017 is de hoogwaterdoelstelling bereikt en gevierd in de aanwezigheid van zo'n 200 genodigden. Het zwaartepunt van de werkzaamheden ligt op dit moment in Bosscherveld, de werkhaven van Itteren, Nattenhoven/Grevenbicht en Koeweide/Visserweert. Mede op basis van ervaringen uit gereedgekomen locaties komen verzoeken tot natuuroptimalisaties. In de komende verslagperiode wordt bekeken in hoeverre deze haalbaar zijn.

Bijzonderheden

In *Bosscherveld* bestaat het risico dat de grondbalans niet sluitend gemaakt kan worden. Het Consortium Grensmaas heeft een verzoek gedaan om een lager profiel op te leveren dan in de vergunning is afgesproken. Doordat hier een dijk aanwezig is, wordt wateroverlast voorkomen.

In *Itteren* wordt de werkhaven ontmanteld en tegelijkertijd het passeervak zuid aangelegd. De werkzaamheden zijn inmiddels ver gevorderd en het risico dat de nieuwe oever niet stabiel genoeg is heeft zich niet voorgedaan. De noodzaak tot het aanleggen van een faunabrug bij Itteren staat ter discussie. Daarover zal met de convenantpartners nog een besluit genomen worden.

Visserweert/Kokkelert: Op deze locatie bestaat het risico op erosieschade nabij de primaire waterkering als gevolg van de werkzaamheden. Als beheersmaatregel wordt een aanvullende oeverbescherming aangebracht.

Monitoring

In 2012 is tussen de Staat en het Consortium Grensmaas de Nadere Overeenkomst gesloten. Hierin staan de afspraken over de afwikkeling van verplichtingen van het Rijk tegenover het Consortium Grensmaas. Daarnaast is toen de mogelijkheid gecreëerd van het zo nodig verstrekken van een lening

door het ministerie van IenW aan het Consortium Grensmaas. Met deze afspraken is de realisatie van de hoogwaterveiligheidsdoelstelling Grensmaas vooralsnog veiliggesteld. Om de noodzaak van een beroep op de leenfaciliteit te kunnen beoordelen is afgesproken dat de financiële ontwikkelingen van de werkzaamheden van het Consortium Grensmaas door een onafhankelijke partij worden gemonitord.

In september is de elfde monitoringsrapportage over het eerste half jaar van 2017 ontvangen. Wederom wordt geconcludeerd dat de afzetvolumes achterblijven. Consortium Grensmaas heeft een fors bedrag als risico opgenomen als grind niet gewonnen mag worden vanaf 2024. De door Consortium Grensmaas ingeschatte risico's zijn dezelfde gebleven t.o.v. de vorige rapportageperiode, maar de gesommeerde waarde (of te wel de hoogte van het totale risicobedrag) neemt af t.o.v. de oorspronkelijk geprognoseerde waarde in de Base Case 2010. De liquiditeitspositie van Consortium Grensmaas is verslechterd na het eerste half jaar van 2017. Hierdoor heeft een additionele trekking plaatsgevonden uit de werkkapitaalfaciliteit VPG. De oorzaak zit in de hoge kosten van de verplaatsing van de activiteiten naar Trierveld. Door het achterblijven van de grindafzet heeft er in 2017 nog een trekking plaatsgevonden. Indien de afzetvolumes op de grindmarkt achterblijven bij de verwachting is een beroep op de leningsfaciliteit op termijn niet uit te sluiten. Tevens bestaat dan het risico dat de grindwinning niet binnen de contractuele termijn (eind 2023) kan worden afgerond.

Natuurontwikkeling

Het realiseren van de natuurdoelstelling Grensmaas is gericht op het verwerven van 1208 ha grond, inclusief de locaties Roosteren (137 ha) en Proefproject Meers (35 ha). De einddatum hiervoor is bepaald op 31 december 2018. Op dit moment is er 1124 ha verworven. Consortium Grensmaas spant zich in de resterende 84 ha aan te kopen.

Vlaamse Boertienlocaties

Vlaanderen en Nederland voeren samen de aanvullende Boertienmaatregelen (Boertien-plus) uit. Zij dragen extra bij aan de veiligheidsverbetering in algemene zin. De werkzaamheden zijn gereed op een aantal afrondende werkzaamheden bij de locatie Geistingen na.

Visserweert wordt een eiland in de Maas door het wassende water

Bron Consortium Grensmaas

4.3 Kaden

In deze verslagperiode zijn in het zuidelijk deel de meeste kadevakken afgerond. In het noordelijk deel is vertraging opgetreden in delen van de planstudies. Er wordt wederom een overschrijding van de geraamde kosten gemeld door Waterschap Limburg.

Bijzonderheden:

De kademaatregelen zijn gerealiseerd met uitzondering van de tijdelijke verhogingen. Deze blijken in de oorspronkelijke vorm niet meer nodig door het gereedkomen van Vlaamse Boertienlocaties. Hiermee was in de oorspronkelijke taakstelling geen rekening gehouden.

Voor de resterende beperkte tijdelijke verhogingen, die vallen onder de verantwoordelijkheid van het Consortium Grensmaas, heeft de zelfrealisator afdoende afspraken gemaakt met het waterschap. Zo wordt voorkomen dat in 2020 tijdelijke verhogingen van enkele kades weer verwijderd moeten worden.

Met Waterschap Limburg zijn bestuurlijk afspraken gemaakt over de extra bijdrage van het Rijk (inzet van het restantbudget Zandmaas) aan de kaden. De maximale bijdrage is nu vastgesteld. Besloten is dat aanbestedingsvoordelen van de deelprojecten binnen de scope weer ingezet mogen worden.

Dijkkring Eijsden zal volgens het waterschap opgaan in het Koploperproject Maastricht van het Deltaprogramma. Daarom heeft het waterschap voorgesteld de dijkkring van Eijsden uit de bestuursovereenkomst te halen. Voor alle overige dijkkringen heeft het waterschap wederom bevestigd het overeengekomen veiligheidsniveau tijdig, dus voor eind 2020, te bereiken.

De drie nog te nemen projectbesluiten Neer, Milsbeek – Ven Zelderheide en Urmond zullen zo spoedig mogelijk door het Waterschap aangevraagd worden. Rijkswaterstaat zal de projectbesluiten nemen tot het vastgestelde maximale budget.

5. Projectbeheersing

5.1 Kwaliteit

Projectbeheersing/audits

In deze verslagperiode is verder invulling gegeven aan het kwaliteitsborgingsprogramma. Er zijn interne procesaudits, producttoetsen(rechtmaticheid) en evaluaties uitgevoerd die geen negatieve bevindingen hebben opgeleverd. Wel zijn er een aantal verbeterpunten geconstateerd die zijn of worden opgepakt.

5.2 Scopewijzigingen

In deze rapportageperiode hebben geen scopewijzigingen plaatsgevonden.

5.3 Planning

Tabel 2 toont de masterplanning op peildatum 31 december 2017. In de verslagperiode hebben geen wijzigingen in de projectplanning plaatsgevonden. Alle projecten van de Zandmaas hebben hun geplande hoogwaterdoelstelling in 2015 bereikt. De extra waterstandsdeling bij Well Aijen (restopgave) is in Well Aijen Noord gerealiseerd door werkzaamheden aan de geul eerder uit te voeren (in 2016).

Bij de Grensmaas is geplande hoogwaterdoelstelling op 31 december 2017 bereikt.

Tabel 2 Overzicht masterplanning (peildatum 31 december 2017)

Maatregel	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	
Zandmaas																								
Rechtsbrekken Lintersluismaat West, Zuidelijk deel *																								
Zomerbeveiliging buwput Sambek																								
Peilkozet stuwepand Sambek																								
Hoogwaterbord Lorm (zelfrealisatie)																								
Hoogwaterbord West-Afjet (zelfrealisatie)																								
West-Afjet Zuid																								
Grensmaas																								
Grensmaas 11 locaties (zelfrealisatie)																								
Sluitstukken Waterschap Limburg (WSL Cluster A t/m F)																								
Sluitstukken Waterschap Limburg (WSL werkpakket 1 t/m 2)																								
Vlaamse locaties (Boerden *)																								

5.4 Financiën

Projectbudget

De financiële verantwoording van de deelprogramma's Zandmaas en Grensmaas is apart inzichtelijk gemaakt. Tabel 3 geeft – met als referentie het projectbudget ten tijde van het Ontwerp Tracébesluit Zandmaas/Maasroute - het totaal aan mutaties weer. De mutatieoverzichten zijn weergegeven in tabel 4 en 5.

Tabel 3 Projectbudget (bedragen in miljoen euro, inclusief BTW)

	OTB/POL pp'98	Wijzigingen Incl. prijsindexering		Project budget I&M begroting pp'17	Nog bij te dragen EZ
		Vorige perioden	Deze periode		
Zandmaas	311	85,9	1,0	397,9	8,4²
Grensmaas	60	90,6	0,9	151,7	0,2³
Totaal	371	176,5	1,9	549,6	8,6

De projectbudgetten van Zandmaas en Grensmaas zijn deze verslagperiode geïndexeerd naar prijspeil 2017. Hierdoor is het budget voor Zandmaas met € 1,0 miljoen en het budget van Grensmaas met € 0,9 miljoen gestegen.

Mutatieoverzichten

Tabel 4 en 5 geven inzicht in de specificaties van alle mutaties, uitgesplitst in scopewijzigingen, mee- en tegenvallers en technische mutaties. De bedragen van de mutaties zijn met behulp van de IBOI-index⁴ teruggerekend naar de bedragen op prijspeil 1998.

2 Tevens neemt het ministerie van EZ, na bijstelling bij brief van 5 maart 2013 aan Tweede Kamer (kamerstuk II 18106, nr. 216) binnen Zandmaas pakket I de aankoop van 117 ha natuurgronden voor haar rekening. De kosten hiervan worden direct verantwoord op de begroting van EZ. In het kader van de herijking ecologische hoofdstructuur Rijkswateren/Rivieren (Maaswerken en NURG) en de decentralisatie Natuur zijn hierover afspraken gemaakt.

3 Tevens draagt het ministerie van EZ via de reguliere subsidiëring van natuurbeheerders circa € 30 miljoen bij aan natuurontwikkeling (728 ha). Deze bijdrage loopt via de begroting van het ministerie van EZ. In het kader van de herijking ecologische hoofdstructuur Rijkswateren/Rivieren (Maaswerken en NURG) en de decentralisatie Natuur zijn hierover afspraken gemaakt. IenW neemt van EZ 53,5 ha gronden over en EZ levert aan IenW nog een netto bijdrage van € 0,2 miljoen.

4 IBOI-index is de index voor de Bruto Overheidsinvesteringen. Deze is als volgt: '98-'99 was 1,4%, '99-'00 was 2,5%, '00-'01 was 4,5%, '01-'02 was 3%, '02-'03 was 2,75%, '03-'04 was 1,23%, '04-'05 was 0,39%, '05-'06 was 0,66%, '06-'07 was 0,44%, '07-'08 was 1,5%, '08-'09 was 2,14%, '09-'10 was 0,84% en '10-'11 was 1,41%, '11-'12 was 1,89%, '12-'13 was 1,66%, '13-'14 was 1,21%, '14-'15 was 0,384%, '15-'16 was 0.191%.

Tabel 4 Mutatieoverzicht Zandmaas (bedragen in miljoen euro, inclusief BTW)

I&M Budget Zandmaas	Bedrag prijspeil 1998	Bedrag bericht aan TK	Prijspeil Bedrag bericht aan TK	Bron Nummer VGR (DGR ⁵) ZM en GM
TB en POL Zandmaas	311,0	311,0	1998	12^e DGR
Scopewijzigingen				
Kaden bevolkingscentra	34,1	35,4	2000	12 ^e DGR
Hoogwatergeul Ooijen	-/-13,6	-/-14,1	2000	13 ^e DGR/1 ^e VGR
Nevengeul Belfeld	0	0,0		
Bereiken 100% hoogwaterbescherming	11,4	13,6	2003	4 ^e VGR
Herstel Rijkse Bemden	11,1	13,0	2005	8 ^e VGR
Verhoging Risico algemeen	33,0	38,5	2005	8 ^e VGR
Vermindering aankoop natuurgronden (14 ha)	-/-0,1	-/-0,1	2006	10 ^e VGR
Uitbreiding scope Sluitstukkaden (ophoging budget)	12,5	15,0	2008	14 ^e VGR
Uitbreiding scope Sluitstukkaden (verhoging opvangen binnen budget)	-/-12,5	-/-15,0	2008	14 ^e VGR
Uitbreiding scope Retentiebekken Lateraal Kanaal West	1,9	2,4	2012	22 ^e VGR
Uitbreiding scope Retentiebekken Lateraal Kanaal West (verhoging opvangen binnen budget)	-/-1,9	-/-2,4	2012	22 ^e VGR
Saldo scopewijzigingen	75,9	86,3		
Technische Mutaties				
Toevoeging Budget Risicoreserve	44,5	46,3	2000	13 ^e DGR/1 ^e VGR
Desaldering inkomsten proefproject 1	7,7	7,7	1998	6 ^e DGR
Desaldering overige inkomsten t/m 2001	8,2	9,0	2001	13 ^e DGR/1 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2002	0,3	0,3	2003	15 ^e DGR/3 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2003	1,2	1,4	2003	5 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2004	1,2	1,5	2004	7 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2005	0,1	0,1	2005	9 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2006	1,6	1,9	2006	10 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2007	3,4	4,0	2007	13 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2008	0,2	0,2	2008	15 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2009	0,2	0,2	2009	17 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2010	0,1	0,1	2010	19 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2012	1,1	1,7	2013	24 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2013	0,2	0,3	2014	26 ^e VGR
Grondaankopen ministerie EL&I	-/-2,4	-/-2,5	2000	13 ^e DGR/1 ^e VGR
Peilopzet	5,2	5,5	2000	13 ^e DGR/1 ^e VGR
Taakstelling aanbestedingsmeevaller	-/-8,2	-/-9,6	2004	6 ^e VGR
Taakstelling aanbestedingsmeevaller	-/-10,1	-/-12,0	2005	8 ^e VGR
Technische mutatie (leenfaciliteit)	0,1	0,1	2007	12 ^e VGR
Overboeking naar Grensmaas vanuit Zandmaas	-/-4,3	-/-5,3	2009	17 ^e VGR
Technische mutatie (ontvangsten)	-/-0,5	-/-0,5	2009	17 ^e VGR
Overboeking naar provincie Limburg voor gebiedsgerichte ontwikkeling	-/-12,1	-/-15,0	2010	19 ^e VGR
Overboeking naar RWS dienst Limburg voor	-/-0,2	-/-0,3	2010	19 ^e VGR

⁵ Deltaplan Grote Rivieren

I&M Budget Zandmaas	Bedrag prijspeil 1998	Bedrag bericht aan TK	Prijspeil Bedrag bericht aan TK	Bron Nummer VGR (DGR ⁵) ZM en GM
natuurcompensatie in stuwpannd Lith				
Wijziging bekostigingssystematiek	-/-100,6	-/- 125,7	2011	20 ^e VGR
Overboeking naar provincie Limburg project Oijen-Wanssum	-/-8,0	-/-10,5	2016	31 ^e VGR
Saldo technische mutaties	-/-71,1	-/-101,1		
Mee- en tegenvallers				
Herijking raming op basis van Tracébesluit	20,9	21,8	2000	13 ^e DGR/1 ^e VGR
Afrondingsverschillen	0,5	0,5	2005	9 ^e VGR
Administratieve correctie	-/- 0,1	-/- 0,1	2006	11 ^e VGR
Overname van verplichting van het ministerie van Economische Zaken voor de aankoop van gronden voor de natuurscope Zandmaas.	2,6	3,3	2012	23 ^e VGR
Overname van verplichting van het ministerie van Economische Zaken voor de aankoop van gronden voor de natuurscope Zandmaas (verhoging opvangen binnen budget).	-/- 2,6	-/- 3,3	2012	23 ^e VGR
Saldo mee- en tegenvallers	21,3	22,2		
Totaal beschikbare budget prijspeil 1998	337,1			
Loon- en prijsbijstelling				
Loon- en prijsbijstelling 1998 t/m 2001		22,5	2001	12 ^e DGR
Loon- en prijsbijstelling 2002		11,0	2002	14 ^e DGR/2 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2003		9,6	2003	5 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2004		4,1	2004	7 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2005		1,5	2005	9 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2006		2,1	2006	10 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2007		2,0	2007	12 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2008		7,4	2008	14 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2009		6,2	2009	16 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2010		1,8	2010	18 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2011		2,0	2011	21 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2012		3,1	2012	23 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2013		2,8	2013	24 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2014		1,8	2014	26 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2015		0,5	2015	29 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2016		0,2	2016	31 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2017		1,0	2017	33 ^e VGR
Saldo loon- en prijsbijstelling		79,5⁶		
Totaal beschikbare budget		397,9		

Tabel 5 Mutatieoverzicht Grensmaas (bedragen in miljoen euro, inclusief BTW)

I&M Budget Grensmaas	Bedrag prijspeil 1998	Bedrag bericht aan TK	Prijspeil Bedrag bericht aan TK	Bron Nummer VGR of DGR ZM en GM
Ontwerp Streekplan Grensmaas	60,0	60,0	1998	12^e DGR
Scopewijzigingen				
Roosteren	0	0	2002	14 ^e DGR/2 ^e VGR
Mutaties door onderhandelingsresultaat	6,8	8,0	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Mutaties door afspraken met Vlaanderen	16,1	19,0	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Overige scope aanpassingen	12,7	15,0	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Toevoeging risicoreserve Grensmaas	10,6	12,6	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Betalingsverplichting nadere overeenkomst CG	27,2	34,2	2011	22 ^e VGR
Saldo scopewijzigingen	73,4	88,8		
Technische Mutaties				
Desaldering overige inkomsten 2003	1,1	1,3	2003	5 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2004	0,3	0,3	2004	7 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2005	2,1	2,5	2005	9 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2006	0,1	0,1	2006	11 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2007	0,6	0,7	2007	13 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2008	0,3	0,4	2008	15 ^e VGR
Desaldering overige inkomsten 2012	0,5	0,6	2013	24 ^e VGR
Technische mutatie (leenfaciliteit)	0,3	0,4	2007	12 ^e VGR
Overboeking naar Grensmaas vanuit Zandmaas	4,3	5,3	2009	17 ^e VGR
Technische mutatie (ontvangsten)	0,2	0,2	2009	17 ^e VGR
Wijziging bekostigingssystematiek	-/-60,3	-/-75,4	2011	20 ^e VGR
Leningsfaciliteit CG	31,8	40,0	2011	22 ^e VGR
Technische mutatie	0,1	0,1	2016	31 ^e VGR
Saldo technische mutaties	-/-18,7	-/-23,5		
Mee- en tegenvallers				
Herijking n.a.v. het Eindplan Grensmaas	5,4	6,0	2002	15 ^e DGR/3 ^e VGR
Herijking ramingen n.a.v. POL Grensmaas	1,4	1,4	2005	8 ^e /9 ^e VGR
Saldo mee- en tegenvallers	6,8	7,4		
Totaal beschikbare budget prijspeil 1998	121,6			
Loon- en prijsbijstelling				
Loon- en prijsbijstelling 1998 t/m 2001		3,6	2001	12 ^e DGR
Loon- en prijsbijstelling 2002		0,8	2002	14 ^e DGR/2 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2003		0,5	2003	5 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2004/2005		2,5	2005	9 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2006		2,3	2006	10 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2007		1,6	2007	12 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2008		1,2	2008	14 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2009		1,4	2009	16 ^e VGR
Loon- en prijsbestelling 2010		0,3	2010	18 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2011		0,3	2011	21 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2012		0,7	2012	23 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2013		1,4	2013	24 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2014		0,9	2014	26 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2015		0,3	2015	29 ^e VGR
Loon- en prijsbijstelling 2016		0,1	2016	31 ^e VGR

I&M Budget Grensmaas	Bedrag prijspeil 1998	Bedrag bericht aan TK	Prijspeil Bedrag bericht aan TK	Bron Nummer VGR of DGR ZM en GM
Loon- en prijsbijstelling 2017		0,9	2017	33e VGR
Totaal loon- en prijsbijstelling		18,8⁷		
Totaal beschikbare budget		151,7		

Uitgaven, ontvangsten, aangegane verplichtingen en geplande kasstromen

Onderstaande tabellen tonen de uitgaven, ontvangsten, aangegane verplichtingen en toekomstige kasstromen.

Tabel 6 Uitgaven (bedragen in miljoen euro, inclusief BTW)

	VGR 31 t/m 31-12-2016	VGR 32 01-01-2017 t/m 30-06-2017	VGR 33 01-07-2017 t/m 31-12-2017	Totaal gerealiseerd t/m 31-12-2017
Zandmaas	306,7	0,7	14,2	321,6
Grensmaas	72,4	3,1	2,3	77,8
Uitgaven artikel 65.01	379,1	3,8	16,5	399,4

Tabel 7 Ontvangsten (bedragen in miljoen euro, inclusief BTW)

	VGR 31 t/m 31-12-2016	VGR 32 01-01-2017 t/m 30-06-2017	VGR 33 01-07-2017 t/m 31-12-2017	Totaal gerealiseerd t/m 31-12-2017
Zandmaas	27,5	0,0	0,0	27,5
Grensmaas	7,0	0,0	0,0	7,0
Totaal	34,5	0,0	0,0	34,5

Tabel 8 Aangegane verplichtingen (bedragen in miljoen euro, inclusief BTW)

	VGR 31 t/m 31-12-2016	VGR 32 01-01-2017 t/m 30-06-2017	VGR 33 01-07-2017 t/m 31-12-2017	Totaal gerealiseerd t/m 31-12-2017
Zandmaas	372,5	-5,1*	3,8	371,2
Grensmaas	76,7	4,4	0,7	81,8
Verplichtingen artikel 65.01	449,2	-0,7	4,5	453,0

*Deze negatieve post wordt veroorzaakt door in 2017 afgeboekte (restant)verplichtingen.

Tabel 9 Kasritme (bedragen in miljoen euro, inclusief BTW)

	t/m 2016	2017	2018	2019	2020	2021	Totaal
Zandmaas							
I&M	306,7	14,9	10,4	35,4	20,2	10,3	397,9
Nog bij te dragen EZ							8,4 ^[1]
Grensmaas							
I&M	72,5	5,4	0,7	3,0	70,0		151,7

⁷ Betreft afronding

[1] Tevens neemt het ministerie van EZ, na bijstelling bij brief van 5 maart 2013 aan Tweede Kamer (kamerstuk II 18106, nr. 216) binnen Zandmaas pakket I de aankoop van 117 ha natuurgronden voor haar rekening. De kosten hiervan worden direct verantwoord op de begroting van EZ. In het kader van de herijking ecologische hoofdstructuur Rijkswateren/Rivieren (Maaswerken en NURG) en de decentralisatie Natuur zijn hierover afspraken gemaakt.

Nog bij te dragen EZ									0,2 ^[2]
Totaal I&M									549,6

In tabel 9 zijn de kasritmes voor Zandmaas en Grensmaas voor de periode vanaf 2016 opgenomen. In deze reeksen zijn alle begrotingsmutaties tot en met de laatste Wijzigingswet op de begroting van het Deltafonds verwerkt.

Uitputting post onvoorzien

In het projectbudget is een budget voor onvoorziene uitgaven opgenomen. Dit budget is opgebouwd uit een onderdeel "Onvoorzien" en een onderdeel "Risico algemeen" dat tot en met VGR 9 "Risicoreserve" werd genoemd. Een overzicht van de mutaties 'Risico algemeen' is opgenomen in bijlage 6.

Het beschikbaar budget "Onvoorzien" van Zandmaas bedroeg initieel € 76,1 miljoen. In deze verslagperiode hebben geen mutaties plaatsgevonden. Per 31 december 2017 bedraagt het beschikbaar budget "Onvoorzien" € 19,5 miljoen. Het beschikbaar budget "Onvoorzien" van Grensmaas per 31 december 2017 is ongewijzigd en bedraagt € 5,0 miljoen.

Het budget "Risico algemeen" bedroeg voor Zandmaas initieel € 88,1 miljoen (stand 1-1-2005). Er is € 53,0 miljoen van deze post overgeheveld naar het maatregelbudget, waardoor € 35,1 miljoen resteert. Het budget "Risico algemeen" voor Grensmaas bedroeg initieel € 12,6 miljoen. Er is nog geen geld overgeheveld naar het maatregelbudget.

Tabel 10 Apparaatsbudget per 31 december 2017, bedragen in € miljoen

	Totaal VGR 32 t/m 30-06-2017	Wijziging verslagperiode	Totaal VGR33 t/m 31-12-2017
Apparaatsbudget RWS art. 05.01	170,3		170,3
Apparaatsbudget RWS art. 05.01	41,7	0	41,7
Totaal Apparaatsbudget	212,0	0	212,0

Bedragen zijn inclusief deelprogramma Maasroute onderdeel Programma Maaswerken.

Tabel 11 Apparaatskosten per 31 december 2017, bedragen in € miljoen

	Totaal VGR 32 t/m 30-06-2017	VGR 33 01-07-2017 t/m 31-12-2017	Totaal uitgaven t/m 31-12-2017
Apparaatskosten RWS art. 05.01	170,3		170,3
Apparaatskosten RWS art. 05.01	19,1	1,5	20,6
Totaal Apparaatskosten	189,4	1,5	190,9

Bedragen zijn inclusief deelprogramma Maasroute onderdeel Programma Maaswerken.

Tabel 12 Verplichtingen apparaat per 31 december 2017, bedragen in € miljoen

	Totaal VGR 32 t/m 30-06-2017	VGR 33 01-07-2017 t/m 31-12-2017	Totaal uitgaven t/m 31-12-2017
Apparaatverplichtingen RWS art. 05.01	170,3		170,3
Apparaatverplichtingen	20,6	1,5	20,6

[2] Tevens draagt het ministerie van EZ via de reguliere subsidiering van natuurbeheerders circa € 30 miljoen bij aan natuurontwikkeling (728 ha). Deze bijdrage loopt via de begroting van het ministerie van EZ. In het kader van de herijking ecologische hoofdstructuur Rijkswateren/Rivieren (Maaswerken en NURG) en de decentralisatie Natuur zijn hierover afspraken gemaakt. IenW neemt van EZ 53,5 ha gronden over en EZ levert aan IenW nog een netto bijdrage van € 0,2 miljoen.

RWS art. 05.01			
Totaal	190,9	1,5	190,9
Apparaatverplichtingen			

Bedragen zijn inclusief deelprogramma Maasroute onderdeel Programma Maaswerken.

5.5 Risico's

In tabel 13 is de impact van de risico's -uitgedrukt in tijd en geld- zichtbaar gemaakt. De financiële risico's zijn voor Zandmaas en Grensmaas afgezet tegen het beschikbaar budget voor "Risico algemeen". De planningsrisico's beschrijven de mogelijke vertraging op de masterplanning.

Tabel 13 Impact risico's in tijd en geld (bedragen in miljoen euro, inclusief BTW)

Impact risico's Zandmaas en Grensmaas	ZM GELD		GM GELD		ZM TIJD		GM TIJD	
	VGR 32	VGR 33	VGR 32	VGR 33	VGR 32	VGR 33	VGR 32	VGR 33
Marktsituatie zand en grind	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	0-6 mnd	0-6 mnd	0-6 mnd	0-6 mnd
Uitvoering hoogwatergeulen	0,1-0,2	0,1-0,2	-	-	0-6 mnd	0-6 mnd	-	-
Prioritaire kademaatregelen	0-0,1	0-0,1	-	-	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.	n.t.b.
Tegenvallers Consortium Grensmaas	-	-	n.t.b.	n.t.b.	-	-	n.t.b.	n.t.b.
Grondverwerving natuurgronden	-	-	c.v.*	c.v.*	-	-	0-24 mnd	0-24 mnd
Uitstel oplevering CG mijlpalen 2017, 2018 en 2024	-	-	c.v.*	c.v.*	-	-	n.t.b.	n.t.b.
Permanente rivierkundige maatregelen	-	-	2,4 - 6,5	2,4 - 6,5	-	-	-	-
Aanbestedingsrisico's	-	-	0,1 - 0,2	0,1 - 0,2	-	-	-	-
Diversen	0-0,1	0-0,1	2,1 - 5,9	2,1 - 5,9	-	-	variërend per risico	variërend per risico
Risico-profiel	0,1 - 0,4	0,1 - 0,4	4,6 - 12,6*	4,6 - 12,6*	0-6 mnd	0-6 mnd	0-24 mnd	0-24 mnd
Verwachtingswaarde risico's	0,3	0,3	8,3 *	8,3 *	3 mnd	3 mnd	12 mnd	12 mnd
Beschikbaar budget Risico algemeen	35,1	35,1	12,6	12,6				

* CV = commercieel vertrouwelijke informatie

Toelichting risicoprofiel

Algemeen

In tabel 13 staan de gevolgen van risico's voor de beheers aspecten tijd en geld. In deze toelichting wordt nader ingegaan op de risico's, waarbij ook een verwachting wordt gegeven voor het komend halfjaar hoe het risico zich ontwikkelt ('trend'). Daarbij wordt niet alleen naar tijd en geld gekeken, maar naar alle beheer aspecten (kwaliteit, organisatie, imago, informatie, veiligheid, milieu, tijd en geld). Hierdoor kan het beeld uit tabel 13 afwijken van de uitgesproken verwachting voor het komend half jaar.

In deze voortgangsrapportage is sprake van een onveranderd risicoprofiel van Grensmaas en Zandmaas. Bij Grensmaas nemen de risico's af nu de hoogwaterveiligheidsdoelstelling in 2017 gehaald

is. Daarnaast bereidt CG een notificatie voor met als doel te overleggen over de gevolgen voor haar organisatie van het wegvallen van de BTW-vrijstelling op rode diesel. Ook wordt steeds duidelijker dat CG ervan uitgaat dat de lopende businesscase niet binnen de formeel afgesproken termijnen zal kunnen worden gerealiseerd. Dit heeft zijn repercussie voor het risico t.a.v. het halen van de mijlpaal 'einde grindwinning' in 2024. De risico's als gevolg van de verwerving van natuurgronden, de benodigde permanente rivierkundige maatregelen en de aanbestedingsrisico's zijn onveranderd.

Bij de Zandmaas zijn de meeste uitvoeringsmaatregelen afgerond. Soms is er nog sprake van een nauwelijks risico (restpunten/garantstellingen etc.). Deze maatregel specifieke risico's zijn in het vorige halfjaar overgeheveld naar de algemene risico's van het project. Het risico m.b.t. de uitvoering van de hoogwatergeulen is onveranderd. De voortgang in de voorbereiding/uitvoering van de prioritair kademaatregelen blijft onveranderd achter bij de planning. De risico's als gevolg van de marktsituatie zand en grind en de grondverwerving van natuurgronden zijn onveranderd.

Marktsituatie zand en grind

Geld: n.t.b.

Tijd: 0-6 maanden

Trend: onveranderd

Voor de Grensmaas geldt dat de ontwikkelingen op de zand- en grindmarkt onveranderd slecht blijven. De bouwmarkt trekt nog onvoldoende aan om een positieve uitwerking te hebben op de afzetmogelijkheden voor zand en grind, zodat door CG nog steeds gewerkt wordt met aanzienlijk lagere inschattingen voor de afzet en daarmee de inkomsten. Dit beeld wordt ook in de meest recente monitoringsrapportage van KPMG bevestigd. Nog steeds wordt niet verwacht dat de geboden leenfaciliteit door CG zal moeten worden benut ook al is de liquiditeitsbehoefte momenteel op zijn hoogst vanwege de investeringen die CG heeft gedaan bij de ingebruikname van de nieuwe winnings- en veredelingslocaties in Trierveld/Koeweide. Momenteel vindt de afwerking van de oude winnings- en veredelingslocatie Itteren plaats. Volledig uitsluiten is gelet op de marktsituatie nog steeds niet aan de orde.

Het Consortium Grensmaas heeft de hoogwaterdoelstelling eind 2017 gehaald door uitvoering van rivierverruiming, het vormen van depots en het aanleggen van extra tijdelijke kades. De werkzaamheden op locaties Bosscherveld, Urmond en Koeweide zijn in uitvoering.

Ook bij Zandmaas staat de afzet van delfstoffen onder druk, maar de uitvoerende partijen zijn tot nu toe in staat gebleken de gestelde productieplanningen te halen. De hoogwatertaakstelling voor de zomerbedverdieping is inmiddels gehaald. De zelfrealisatoren gaan verder met de uitvoering van de hoogwatergeulen conform hun projectplanningen.

Uitvoering hoogwatergeulen

Geld: 0,1-0,3 M€

Tijd: n.v.t.

Trend: onveranderd

Na het behalen van de hoogwaterdoelstelling in 2016 wordt de Noordgeul Well-Aijen verder door de zelfrealisator Kampergeul afgemaakt conform de projectplanning voor de realisatie van het Maaspark Well.

De hoogwatergeul Lomm dient nog te worden afgewerkt en opgeleverd. De voortgang is sinds het bereiken van de hoogwaterdoelstelling in 2015 beperkt. De uitbreiding van de zandwinning bij Lomm in combinatie met verdere ontwikkeling van het gebied (Lomm+) loopt volgens planning van de zelfrealisator tot eind 2024. Deze uitbreiding behoort niet tot de scope van Maaswerken. Voor beide zelfrealisaties zijn addenda van de lopende samenwerkingsovereenkomsten opgemaakt waarin de afspraken over de verdere uitvoering van de projecten zijn vastgelegd.

Per saldo is het risicoprofiel van de hoogwatergeulprojecten onveranderd.

Prioritaire kademaatregelen

Geld: € 0-0,1 M€

Tijd: n.t.b.

Trend: onveranderd

Dit risico houdt verband met het tijdig realiseren van de prioritaire kaden.

De planstudies en werkzaamheden aan enkele kademaatregelen hebben vertraging opgelopen maar de planning voorziet nog wel in een tijdige afronding voor 31 december 2020. De buffer is bij meerdere maatregelen uit de planning verdwenen. Veel zal afhangen van de mogelijkheden van het waterschap om door een goede projectbeheersing de voortgang van de diverse maatregelen te bewerkstelligen. De projectbeheersing van de prioritaire kaden vormt een belangrijk punt van aandacht bij zowel Waterschap Limburg als RWS.

Het Waterschap Limburg (WL) werkt nauw samen met het Consortium Grensmaas bij de uitvoering van dijkwerkzaamheden die aan elkaar grenzen. CG en WL passen bij de dijkaanleg nu dezelfde methode toe. RWS betaalt, op basis van de bestaande uitvoeringsovereenkomst, de meerkosten die hierbij voor CG ontstaan. De voor de hoogwaterdoelstelling noodzakelijke kaden zijn inmiddels gerealiseerd.

De verwachte kosten voor de dijkringen Mook, Afferden, Eiland van Bergen, Lottum, Grubbenvorst en Neer zijn gedekt door een besluit van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. Het budgettekort voor de prioritaire kaden bij WL zal worden aangevuld vanuit het resterend budget van het Zandmaasproject.

Per saldo is het risico onveranderd.

Tegenvallers Consortium Grensmaas (CG)

Geld: n.t.b.

Tijd: n.t.b.

Trend: gestegen

Op basis van de Uitvoeringsovereenkomst heeft het Consortium Grensmaas het recht om tegenvallers in de uitvoering (notificaties) voor te leggen voor nader overleg met de convenantpartners. Met de Nadere Overeenkomst in 2011 zijn de toen levende verplichtingen voor de Staat afgehandeld. Het Consortium Grensmaas heeft aangekondigd te willen overleggen over de aanzienlijke financiële consequenties voor haar organisatie van het wegvallen van de BTW-vrijstelling op het gebruik van rode diesel. Door Maaswerken zal dit overleg namens de Staat worden gevoerd.

Per saldo is het risico gestegen.

Grondverwerving natuurgronden

Geld: c.v.

Tijd: 0-24 maanden

Trend: onveranderd

De natuuropgave van 427 ha voor Zandmaas is gehaald. Hiermee is rekening gehouden met de natuurhectares die in combinatie met en aansluitend op de Noordgeul bij Well-Aijen door zelfrealisator Kampergeul in het Maaspark Well zijn gerealiseerd. Volgens een recente opgave van de zelfrealisator lopen de werkzaamheden van het Maaspark Well tot 2029. Om de bereikte natuurdoelstelling te borgen zijn met de zelfrealisator afspraken gemaakt, die in een addendum op de huidige overeenkomst zijn vastgelegd.

Het realiseren van de natuurdoelstelling Grensmaas is gericht op het verwerven van 1208 ha grond. De einddatum hiervoor is bepaald op 31 december 2018. De overall grondpositie vergraven en onvergraven gronden is in het tweede halfjaar van 2017 met circa 21 ha verbeterd. Consortium Grensmaas spant zich in resterend nog 84 ha aan te kopen.

Uitstel oplevering CG van mijlpalen 2017, 2018 en 2024.

Geld: c.v.

Tijd: n.t.b.

Trend: gestegen.

Door de flexibele winning met interne depotvorming is CG in staat gebleken om de voor de hoogwaterdoelstelling elementaire rivierverruiming zeer nauwkeurig te beheersen. In combinatie met beperkte extra kadeaanleg heeft dit geleid tot de tijdige realisatie van de hoogwaterdoelstelling in 2017. Daarmee is een zeer belangrijke mijlpaal binnen het Maaswerken programma gehaald. Met het verstrijken van de tijd wordt het steeds lastiger om de natuurdoelstelling in 2018 te behalen, omdat de juridische instrumenten ontbreken om gronden anders dan minnelijk te verwerven. Signalen van CG wijzen erop dat het mogelijk niet zal lukken de bestaande businesscase binnen de afgesproken termijn (einde grindwinning in 2024) te realiseren. Met name de moeilijke marktsituatie in de afgelopen jaren is hier debet aan. Het risico dat deze specifieke mijlpaal niet gehaald wordt stijgt derhalve.

Per saldo (positief: 2017 mijlpaal/negatief: 2018 en 2024 mijlpalen) is de trend voor dit risico: gestegen.

Permanent rivierkundige maatregelen

Geld: € 2,4 – 6,5 miljoen

Tijd: n.v.t.

Trend: onveranderd

De permanent rivierkundige werken bestaan sinds 2013 uit een aantal aandachtlocaties, waar de ontwikkelingen in de stabiliteit van de bodem en de oever door de Nederlandse en Vlaamse rivierbeheerders intensief worden gevolgd. Door de verhoogde stroomsnelheden blijft het risico van additionele rivierkundige werken (vooral steenbestortingen) om ongewenste erosie tegen te gaan onveranderd actueel. Bij de voortschrijdende realisatie van het Grensmaasproject ontstaat gaandeweg meer inzicht in de noodzaak voor het uitvoeren van eventuele rivierkundige maatregelen.

Vooralsnog is de trend van dit risico onveranderd.

Aanbestedingsrisico's

Geld: € 0,1 – 0,2 miljoen

Tijd: n.v.t.

Trend: onveranderd

Het risico dat over de overeenkomst met het Consortium Grensmaas alsnog door derden of door de NMa een procedure wordt aangespannen is onveranderd. In geval de rechter de bezwaarmakers in het gelijk zou stellen, kunnen de kosten fors oplopen. De kans hierop wordt echter laag geschat. Het risico is beheerst door een goede afstemming met de Europese Commissie en de zorgvuldige afwikkeling van de diverse openbare aanbestedingen. Met het verstrijken van de tijd vermindert de kans van optreden van het risico steeds meer, indien alle partijen zich houden aan de gemaakte afspraken.

In de huidige verslagperiode is het risico onveranderd.

Diversen*Geld: € 2,1 – 5,9 miljoen**Tijd: variërend per risico**Trend: onveranderd*

De risicocategorie "diversen" betreft voor het merendeel risico's, die een kleine kans van optreden hebben, maar -indien dat onverhoopt het geval is- leiden tot aanzienlijke gevolgen voor tijd en/of geld.

Het betreft vooral:

- Mogelijke meerkosten in verband met eventuele planschade die door de overheid uitgekeerd moet worden en niet door de overheid op het Consortium Grensmaas verhaald kunnen worden. Hierbij gaat het voornamelijk om planschade op basis van de Wet ruimtelijke ordening.
 - Actueel: twee kleine lopende dossiers bij Grensmaas, waarbij nog geen schade of nadeelcompensatie is toegewezen maar momenteel nader onderzoek plaatsvindt.
- Mogelijke extra kosten voor de verlegging van kabels en leidingen indien de 'Nadeelcompensatieregeling verleggen kabels en leidingen in en buiten Rijkswaterstaatswerken en spoorwegwerken 1999' niet van toepassing wordt verklaard voor zelfrealisatieprojecten.
 - verwervingstrajecten. Actueel: geen lopend dossier bij Grensmaas.
- Risico's door de gevolgen van kostenverhogingen in de markt.
 - Actueel: geen lopende dossiers.
- Risico's met betrekking tot grondverwerving (vergraven en niet-vergraven gronden).
 - Actueel: te vergraven gronden: diverse lopende onteigeningen
 - Actueel: niet te vergraven gronden: een langlopende "minnelijke" verwerving
- De restrisico's over het juridisch kader van grootschalig grondverzet, waarbij door het besluit Bodemkwaliteit een relatief stabiele situatie is ontstaan door de mogelijkheid om "grond van buiten" in de projecten te mogen toepassen. Het beleid t.a.v. het "vullen van putten" is voor de Maaswerken positief, waardoor voor dit deelaspect het risicoprofiel zich positief heeft ontwikkeld. Waakzaamheid blijft geboden door de lange looptijd van de projecten en de gevoeligheid van dit thema voor nationale en internationale wet- en regelgeving
 - Actueel: geen knelpunten verwacht.
- Gevolgen van de peilopzet in de Zandmaas dat kan leiden tot schadegevallen en maatschappelijke onrust.
 - Actueel: geen actuele knelpunten.
- Risico's gekoppeld aan het aantreffen van niet gesprongen explosieven in/op de waterbodem, die kunnen leiden tot gevolgen voor tijd en geld.
 - Actueel: geen actuele knelpunten.
- Onvoorzienbare bodemverontreinigingen van gronden die door de overheid in de projecten moeten worden ingebracht. Dit risico wordt steeds minder naarmate deze gronden met succes zijn overgedragen.
 - Actueel: geen lopende dossiers.
- Overheveling rest maatregel gebonden risico's Zandmaas naar Algemene Risico's Zandmaas.
 - Een beperkt aantal restrisico's van de inmiddels afgesloten Zandmaas rivierverruimings-maatregelen zijn administratief overgeheveld naar de categorie algemene risico's Zandmaas.
 - Actueel: geen lopende dossiers.
- Risico's gekoppeld aan de monitoring van de grondwaterstand door de werkzaamheden in de Grensmaas. Door de afspraken met Vlaanderen blijft dit een risico dat om een heldere beheersing vraagt. Dit risico zal in omvang verminderen, aangezien tot op heden nog geen nadelige gevolgen zijn gemeten.
 - Actueel: geen noemenswaardige fluctuaties.

De trend is onveranderd.

5.6 Prognose eindstand

In de prognose eindstand zijn de ramingen en risicoprofielen geactualiseerd.

Tabel 14 Prognose eindstand deze verslagperiode

	Raming inclusief realisatie	Risico profiel	Verwachting waarde risico's	Prognose eindstand	Beschikbaar budget
Zandmaas	387,4	0,1 – 0,4	0,3	387,8	397,9
Grensmaas	142,4	4,6 – 12,6*	8,3**	142,4	151,7

Bedragen in miljoen euro, *exclusief commercieel vertrouwelijke informatie

** Reeds begrepen in de raming Grensmaas.

De prognose eindstand van Zandmaas is ten opzichte van VGR 32 met € 0,2 miljoen gestegen als gevolg van een bijstellingen van de raming.

Het risicoprofiel is onveranderd.

De prognose eindstand van Grensmaas is ten opzichte van VGR 32 met € 0,2 miljoen gestegen. Dit als gevolg van bijstellingen van de ramingen.

Het risicoprofiel is onveranderd.

Bijlage 1 Afkortingenlijst

CG	Consortium Grensmaas
DCM	Delfstoffencombinatie Maasdal
DGR	Deltaplan Grote Rivieren
EZ	Ministerie van Economische Zaken
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
IenM	Ministerie van Infrastructuur en Milieu
IKB	Interne kwaliteitsborging
KRW	Kaderrichtlijn Water
NGE	Niet-gesprongen explosieven
nHWBP	(nieuw) Hoogwaterbeschermingsprogramma
OTB	Ontwerp-Tracébesluit
POL	Provinciaal Omgevingsplan Limburg
pp	Prijspeil
RWS	Rijkswaterstaat
SCB	Systeemgerichte contractbeheersing
VGR	Voortgangsrapportage
WL	Waterschap Limburg (gefuseerde waterschappen Peel- en Maasvallei en Roer en Overmaas)

Bijlage 2 Karakterisering Zandmaas projecten

De karakterisering van het Zandmaasproject volgens Tracébesluit (18 december 2001), aanvulling Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL) Zandmaas (1 februari 2002) en scope Zandmaas 2001 (december 2001) en wijziging 2006, is weergegeven in de onderstaande tabel.

Doelstellingen Zandmaasproject

- Hoogwaterbescherming, op zodanige wijze dat in 2015 de bevolking achter de kaden van de Zandmaas die aangelegd zijn in het kader van het Deltaplan Grote Rivieren, bij maatgevende afvoer 3275 m³/s, een beschermingsniveau van 1/250e per jaar wordt geboden.
- Het ontwikkelen van 556 ha natuur langs de Maas middels het uitvoeren van de projecten uit Pakket I zoals vastgelegd in het Tracébesluit Zandmaas/Maasroute en projecten in het POL-aanvulling Zandmaas.

Plangebied Zandmaas

Het zomer- en winterbed van de Maas van Maaskilometer 70 (benedenstrooms van Linne) tot en met Maaskilometer 226,5 (Hedel), aangevuld met:

- Retentiegebied Lateraalkanaal West
- Bergings- en bewerkingslocaties die buiten het winterbed kunnen liggen
- Compenserende en mitigerende maatregelen die buiten het winterbed kunnen liggen

Projecten Zandmaas Pakket I

☐ Kadeaanpassingen Roermond, Venlo, Gennep en Mook en Middelaar ☐ Retentiegebied Lateraalkanaal-West ☐ Hoogwatergeulen Lomm en Well-Aijen ☐ Rivierverruiming Belfeld, km 87-92 ☐ Rivierverruiming Sambeek, km 109-120 ☐ Rivierverruiming Grave, km 155-175 ☐ Rivierverruiming Lith km 176-181 ☐ Mitigerende maatregelen peilopzet, aanpassing bruggen en stuwen ☐ Compensatieplan Natuur	☐ Proefproject eroderende oevers ☐ Compensatie benedenstroomse effecten Den Bosch ☐ Aankoop natuurgebied Heukelomse Beek, natuurlijke oevers en 25 m oeverstroken ☐ Grondverwerving nevengeul Belfeld West, nevengeul Sambeek Oost ☐ Prioritaire kademaatregelen conform bestuurlijke overeenkomsten met waterschappen

Resultaat Zandmaas Pakket I

- Realisatie van de projecten zoals vastgelegd in het Tracébesluit Zandmaas/Maasroute en projecten in het POL-aanvulling Zandmaas (gereed eind 2015) en anderzijds het aanleggen van prioritaire waterkeringen (gereed eind 2020). Voortschrijdend inzicht heeft opgeleverd dat naast de projecten Zandmaas en Grensmaas aanvullende projecten nodig zijn om het

beschermingsniveau van 1/250^e per jaar te bereiken.

- 427⁸ ha natuur plus 60 ha compensatie van natuurwaarden die verloren zijn gegaan.

⁸ Scopewijziging 5 maart 2013. In de Zandmaas vervalt de realisatie van de nevengeulen langs de stuwen bij Sambeek en Belfeld (samen 129 ha). De nevengeulen leveren geen bijdrage aan de hoogwaterveiligheidsdoelstelling. De overige natuurmaatregelen in de Zandmaas (fase I) blijven onderdeel van de scope. Het betreft de hoogwatergeul Lomm, de hoogwatergeul Well Aijen, de Heukelomse Beek en de natuurvriendelijke oevers. De totale scope natuur in de Zandmaas (fase I) is door de scopewijziging gedaald van 556 ha naar 427 ha.

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

[Faint, illegible text block]

Bijlage 3 Karakterisering Grensmaas projecten

De karakterisering van het Grensmaasproject volgens het Eindplan Grensmaas, vastgesteld door Gedeputeerde en Provinciale Staten op 21 december 2001 en het POL Grensmaas vastgesteld door Provinciale Staten op 1 juli 2005 en de ministeriële afspraken in de Vlaams-Nederlandse Verklaring met betrekking tot het uitvoeren van werken aan de Gemeenschappelijke Maas op 3 mei 2005, is weergegeven in onderstaande tabel.

Doelstellingen Grensmaasproject

- ❑ Het door rivierverruiming verlagen van de hoogwaterstanden in de Maas met als maatstaf dat uiterlijk in 2017 de gebieden die door de op basis van de Deltawet Grote Rivieren aangelegde kaden zijn beschermd een kans op overstroming hebben van 1/250^e per jaar, bij een maatgevende afvoer van 3275 m³/s.
- ❑ Het tot ontwikkeling brengen van tenminste 1000 ha natuur, waarvoor de aankoop en overdracht aan natuurbeherende instanties dan wel Rijkswaterstaat voor eind 2018 moet zijn gerealiseerd.
- ❑ Het winnen van ten minste 35 miljoen ton grind voor de nationale behoefte (provinciale taakstelling).

Plangebied Grensmaas

Het Maasdal van Maastricht tot en met Roosteren van Maaskilometer 15 tot en met Maaskilometer 55.

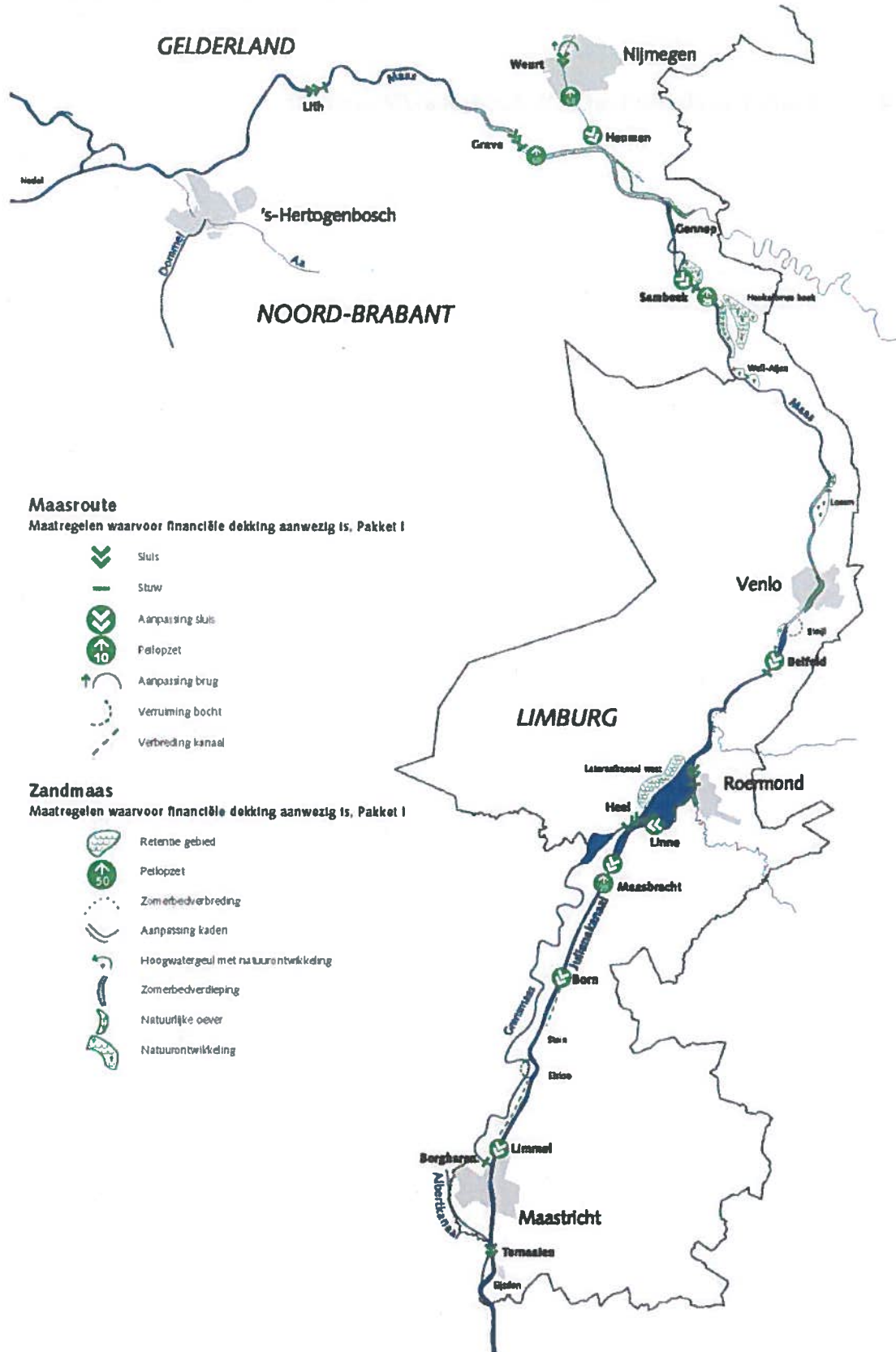
Projecten Grensmaas

❑ Uitvoeringsovereenkomst Grensmaas omvat de maatregelen: dekgrondverwijdering (dv), stroomgeulverbreding (sv), weerdverlaging (wv), aanleg nevengeulen (ng), aanvulling plas (ap), sanering (sa), dekgrondberging (db), natuurontwikkeling (no) en kadeophoging (ka) op de volgende locaties: -Bosscherveld dv, db, no -Borgharen sv, wv, db, no -Itteren sv, wv, db, no -Aan de Maas sv, db, no -Meers sv, wv, db, no -Maasband sv, wv, ng, no -Urmond sv, wv, sa, no -Nattenhoven wv, db, ka, no -Grevenbicht ng, no -Koeweide sv, wv, db (2 delen), no -Visserweert sv, wv, ng, no	❑ Proefproject Meers : sv, wv,db, ap, no ❑ Vlaamse locaties (België): -Hochter Bampd sv, ap, no -Herbricht sv, no -Kotem sv, wv, no -Boertien+ ❑ Roosteren: compensatie voor de kadeaanleg in 1996 en realiseren beschermingsniveau. ❑ Mitigatiemaatregelen: maatregelen ter voorkoming van significante waterstandsverhogende effecten dan wel verdroging aan Vlaamse zijde ❑ Rivierkundige werken (oever- en bodemverdedigingen) ❑ Prioritaire kademaatregelen conform bestuurlijke overeenkomsten met waterschappen

Resultaat Grensmaas

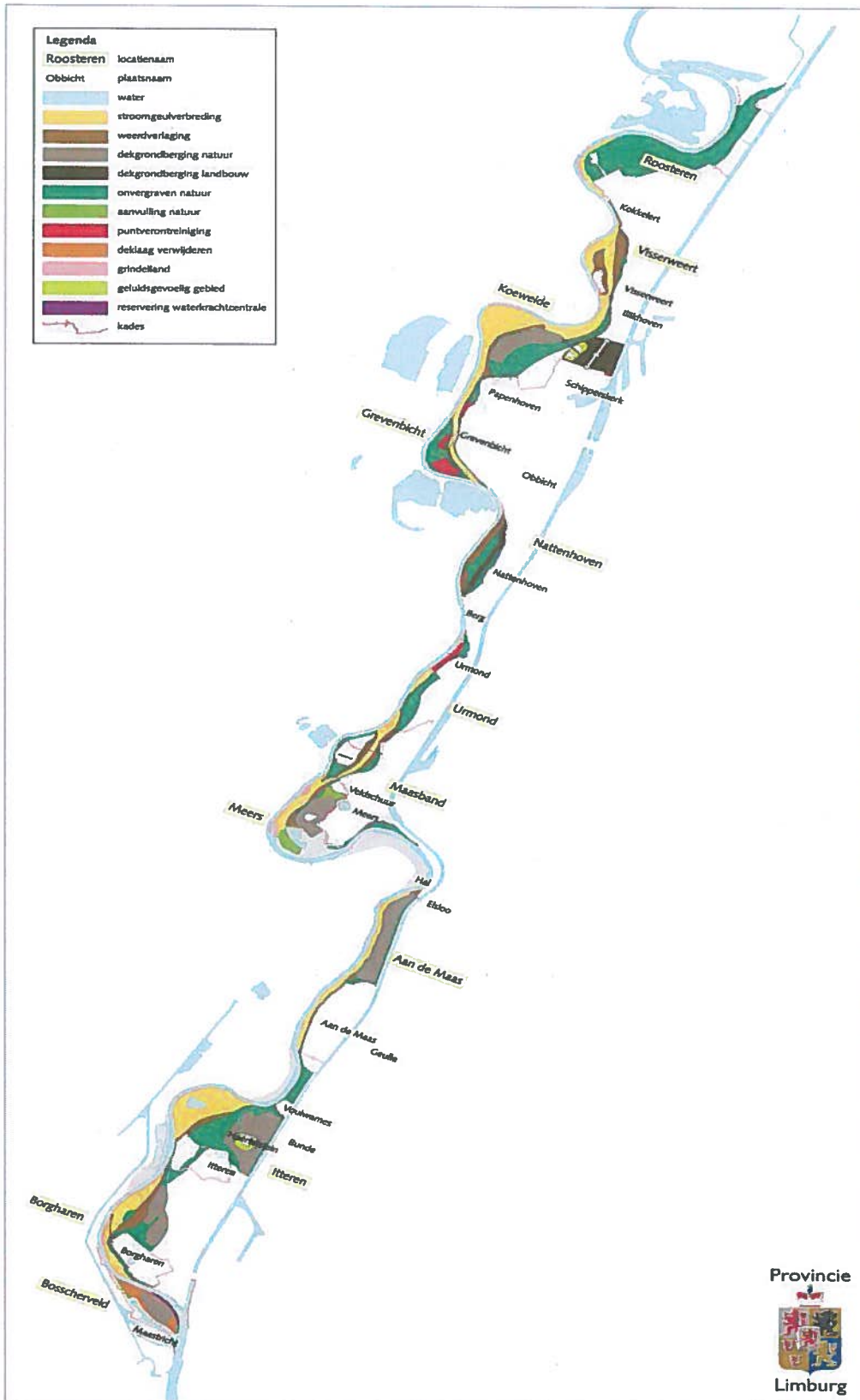
- Realisatie van de projecten conform de POL-aanvulling Grensmaas en het aanleggen van prioritaire waterkeringen (gereed eind 2020), waardoor het beschermingsniveau van 1/250e per jaar op basis van een maatgevende afvoer van 3275 m³/s zoveel als mogelijk wordt bereikt. Voortschrijdend inzicht heeft opgeleverd dat naast Zandmaas en Grensmaas aanvullende projecten nodig zijn om het beschermingsniveau te bereiken.
- Natuur aan Nederlandse zijde: 1208 ha natuur in 2018
- Delfstoffen: circa 52 miljoen ton grind.

Bijlage 4 Kaart Tracébesluit en POL Zandmaas/Maasroute

De afbeelding toont een kaart van de Zandmaas en Grensmaas met een rood omcirkeld gebied in de noordwestelijke hoek. Rechts van de kaart is een tabel met gegevens te zien, waarvan de inhoud niet leesbaar is.

Bijlage 5 Kaart Grensmaas conform Eindplan Grensmaas

Bijlage 6 Toelichting mutaties VGR 33

In deze bijlage zijn voor Zandmaas en Grensmaas de mutaties toegelicht in het projectbudget en in de ontwikkeling van de post "Risico algemeen".

Zandmaas

Tabel 1 Mutatie projectbudget Zandmaas

Detaillering mutatie projectbudget Zandmaas in VGR 33		€ miljoen
	Prijsindexering IBOI 2017	1,0
Totale mutatie VGR 33		1,0

Tabel 2 Ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Zandmaas

Detaillering ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Zandmaas in VGR 33		€ miljoen
Standlijn per 1 januari 2005		88,1
1	Vergunningverlening en monitoring proefproject 2	-/- 1,0
Standlijn per 1 januari 2006		87,1
2	Nadeelcompensatie DGR Kaden	-/- 4,3
3	Schaderegeling peilopzet Grave	-/- 7,1
4	Keringen in de Roer i.v.m. invulling Wet op de waterkering	-/- 7,5
Standlijn per 1 januari 2007		68,2
5	Monitoring grondwatereffecten peilopzet Grave en Sambeek (aanwending van risico ten gunste van budget)	-/- 1,5
Standlijn per 30 juni 2007		66,7
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2007		66,7
	Geen mutaties	
Standlijn per 30 juni 2008		66,7
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2008		66,7
6	Overboeking van de restant PM-post bestemd voor de kademaatregelen van "risico algemeen" naar "budget"	-/- 8,2
Standlijn per 30 juni 2009		58,5
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2009		58,5
	Geen mutaties	
Standlijn per 30 juni 2010		58,5

Detailtering ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Zandmaas in VGR 33		€ miljoen
7	Overboeking van middelen bestemd voor "Sluitstukkaden"	-/- 8,8
Standlijn per 31 december 2010		49,7
8	Overboeking van middelen bestemd voor "Sluitstukkaden"	-/- 11,6
Standlijn per 30 juni 2011		38,1
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2011		38,1
	Geen mutaties	
Standlijn per 30 juni 2012		38,1
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2012		38,1
9	Overboeking vanuit "risico algemeen" naar "budget"voor Zuidgeul Well Aijen	-/- 3,0
Standlijn per 30 juni 2013		35,1
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2013		35,1
	Geen mutaties	
Standlijn per 30 juni 2014		35,1
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2014		35,1
	Geen mutaties	
Standlijn per 30 juni 2015		35,1
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2015		35,1
	Geen mutaties	
Standlijn per 30 juni 2016		35,1
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2016		35,1
	Geen mutaties	
Standlijn per 30 juni 2017		35,1
	Geen mutaties	
Standlijn per 31 december 2017		35,1

Grensmaas**Tabel 3 Mutatie projectbudget Grensmaas**

Detailtering mutatie projectbudget Grensmaas in VGR 33		€ miljoen
Prijsindexering IBOI 2017		0,9
Totale mutatie VGR 33		0,9

Tabel 4 Ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Grensmaas

Detailtering ontwikkeling van de post "Risico algemeen" Grensmaas in VGR 33		€ miljoen
Standlijn per 1 januari 2006		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 1 januari 2007		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2007		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 30 juni 2008		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2008		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 30 juni 2009		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2009		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 30 juni 2010		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2010		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 30 juni 2011		12,6
Geen mutaties		
Standlijn per 31 december 2011		12,6
Maatregeloverstijgende risico's zijn maatregelspecifiek gemaakt		-/- 12,6

Standlijn per 30 juni 2012 (wordt per VGR 24 niet verder weergegeven i.v.m. bereiken NUL)

0

33^e Voortgangsrapportage Zandmaas en Grensmaas

**is een document van Rijkswaterstaat Programma's, Projecten en Onderhoud
Programma Maaswerken**

Postadres:
Postbus 25
6200 MA Maastricht

Bezoekadres:
Avenue Ceramique 125
6221 KV Maastricht

Telefoonnummer: 088 - 797 4150

www.rijkswaterstaat.nl/maaswerken

Auditdienst Rijk
Postbus 20201
2500 EE Den Haag
(070) 342 77 00

